

पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून देण्याकरीता
बुडीत बंधान्यांची/बंधान्यांची शृंखला इ. पर्याय
सुचविणे व बांधकामे हाती घेण्याकरिता समिती
स्थापन करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
जलसंपदा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण- २०१८/(६००/१८) / लपा
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
तारीख:- १३ नोव्हेंबर, २०१९

संदर्भ- राज्य मंत्रीमंडळाचे दि.९-७-२०१९ रोजीचे निर्देश.

प्रस्तावना :

महाराष्ट्रातील कोकण प्रदेशात मोठया प्रमाणात पडणारा पर्जन्यमानाचा बहुतांशी पाणीसाठा अल्प कालावधीत पश्चिमवाहिनी नद्यांव्यारे समुद्रात वाहून जात असतो. सदर गोड पाण्याचा हा झोत अल्प कालावधीसाठीच उपलब्ध होत असून मुबलक पाणी उपलब्ध असलेल्या या क्षेत्रातही वर्षाच्या शेवटी व ऐन उन्हाळ्याच्या वेळी पाण्याचे दुर्भिक्ष जाणवते. त्यामुळे अनेक जीवनावश्यक प्रश्नांना सर्वसामान्य जनतेला तोंड द्यावे लागते. अशाप्रकारे, पावसाळी हंगामात उपलब्ध होणाऱ्या पाण्याचे जास्त चांगल्या पद्धतीने नियोजन करून या भागातील पाण्याच्या कमतरतेचा प्रश्न सोडविणे शक्य आहे किंवा कसे? या बाबतीत अभ्यास होणे गरजेचे झाले आहे. कोकणातील नद्या व उपनद्यांवर बंधान्यांची शृंखला बांधून त्याव्यारे भूजल पातळी वाढविणे किंवा बुडीत बंधा-यांच्या बांधकामाव्यारे हे साध्य करणे शक्य होऊ शकते. मात्र, बुडीत बंधान्यांच्या बाबतीत या पूर्वी झालेले काम व त्याबाबत उपलब्ध असलेली माहिती अत्यल्प असून या विषयी सविस्तर तांत्रिक मार्गदर्शक सूचनांची नितांत आवश्यकता आहे. तसेच, काही भागातील जलाशयाच्या उर्ध्व बाजूस असलेल्या गावांना जलाशयातील पाणी पातळी कमी झाल्याने पिण्याच्या पाण्याची कमतरता भासत असते. उदा. कोयना जलविद्युत प्रकल्प, भंडारदरा प्रकल्प इ. अशा जलाशयाच्या जवळील गावांचे पिण्याच्या पाण्याचे प्रश्न सोडविण्याच्या दृष्टीने बुडीत बंधान्यांची उपयोगिता तपासणे गरजेचे झालेले आहे. सबू बुडीत बंधारे किंवा बंधान्यांची शृंखला किंवा बलून बंधारे इ. पर्यायांचा सविस्तर तांत्रिक अभ्यास करून भौगोलिक व जलशास्त्रीय परिस्थितीस अनुसरून योग्य सविस्तर मार्गदर्शक सूचना तयार करण्यासाठी एक समिती गठीत करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते. याबाबत पुढील प्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे.

शासन निर्णय :

पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून देण्याकरीता बुडीत बंधारे/बंधान्यांची शृंखला इ. पर्याय सुचविणे व बांधकामे हाती घेण्याकरिता समिती स्थापन करणेबाबत खालील समितीची रचना करण्यात येत आहे.

१. व्यवस्थापकीय संचालक, जलसंधारण महामंडळ, औरंगाबाद	अध्यक्ष
२. मुख्य अभियंता, नियोजन व जलविज्ञान, नाशिक	सदस्य
३. प्रादेशिक जलसंधारण अधिकारी, मृद व जलसंधारण विभाग, ठाणे	सदस्य
४. अधीक्षक अभियंता, रत्नागिरी पाटबंधारे मंडळ, कुवारबाब रत्नागिरी	सदस्य
५. अधीक्षक अभियंता व उप सचिव (लघु पाटबंधारे), मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
६. अधीक्षक अभियंता, कुकडी सिंचन मंडळ, पुणे	सदस्य
७. अधीक्षक अभियंता, लाभक्षेत्र विकास प्राधिकरण, सोलापूर	सदस्य
८. अधीक्षक अभियंता, स्थानिक स्तर, पुणे	सदस्य सचिव

तसेच कार्यकक्षाच्या दृष्टीकोनातून आवश्यकता भासल्यास समितीचे अध्यक्ष इतर निमंत्रित सदस्यांची निवड करु शकतील.

समितीची कार्यकक्षा :

१. बुडीत बंधारे/बंधाऱ्यांची शृंखला बांधणे याकरीता पाणी उपलब्धता व पाण्याच्या नियोजनाबाबत मानक ठरविणे व प्रकीयांची शिफारस करणे.
२. प्रत्येक प्रकारच्या बंधाऱ्यांच्या पाण्याचे संकल्पन, नियंत्रण पातळी, महत्तम साठ्याबाबत मूळ धरणाच्या पाणी वापराला बाधा येणार नाही अशा तळ्हेने निकष ठरविणे.
३. सदर बंधारे Permanent सिमेंट प्रकारचे किंवा नवीन तंत्रज्ञानानुसार बलून प्रकारचे किंवा इतर काही नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर करून करता येऊ शकेल का याबाबत अभ्यास करणे.
४. बंधाऱ्यांच्या विविध घटकांची जलशास्त्रीय व अभियांत्रिकी संकल्पना करण्याकरीता मार्गदर्शक सूचना देणे तसेच यांच्या बांधकामास्तव वापरावयाचे तांत्रिक विनिर्दिष्ट ठरविणे.
५. बंधाऱ्यासाठी Site Selection चे निकष व आर्थिक निकषांची शिफारस करणे.
६. या पूर्वी बांधलेल्या बुडीत बंधाऱ्यांची सद्यस्थिती, प्रत्यक्ष झालेला उपयोग/वापर, गाळामुळे उद्भवणाऱ्या अडचणी इ. बाबींचा अभ्यास करून या प्रस्तावित बंधाऱ्यांची संकल्पना, बांधकाम व देखभाल दुरुस्ती याबाबत उपाययोजना सुचविणे.
७. बुडीत बंधाऱ्यांच्या कामांच्या तांत्रिक व इतर मानकांसंदर्भात तांत्रिक उपसमिती वा अन्य बाबतीत उपसमिती नेमावयाची असल्यास अशा उप समितीची नेमणूक करणे.

कार्यकाळ :

वरील सर्व मुद्यांच्या बाबतीतील अंतिम अहवाल १ महिन्यात शासनास सादर करणे अनिवार्य राहील.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१९१११३१७०३२३०४२७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(पुर्णिमा देसाई)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपाल याचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा.मुख्यमंत्री महोदयांचे अपर मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
३. मा.मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई

४. प्रधान सचिव (जलसंपदा), मंत्रालय, मुंबई
५. सचिव (लाक्षेवि), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. सचिव (प्रकल्प समन्वय), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. सचिव, भूजल विकास यंत्रणा
८. सचिव, मृद व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. सचिव, कृषि विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१०. सचिव, पाणीपुरवठा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
११. कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे
१२. कार्यकारी संचालक, तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगाव
१३. कार्यकारी संचालक, विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपूर
१४. कार्यकारी संचालक, गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विकास महामंडळ, औरंगाबाद
१५. कार्यकारी संचालक, कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे
१६. व्यवस्थापकीय संचालक, जलसंधारण महामंडळ, औरंगाबाद
१७. मुख्य अभियंता, नियोजन व जलविज्ञान, नाशिक
१८. प्रादेशिक जलसंधारण अधिकारी, मृद व जलसंधारण विभाग, ठाणे
१९. अधीक्षक अभियंता, रत्नागिरी पाटबंधारे मंडळ, रत्नागिरी
२०. अधीक्षक अभियंता व उप सचिव (लघु पाटबंधारे), मंत्रालय, मुंबई
२१. अधीक्षक अभियंता, कुकडी सिंचन मंडळ, पुणे
२२. अधीक्षक अभियंता, लाभक्षेत्र विकास प्राधिकरण, सोलापूर
२३. अधीक्षक अभियंता, स्थानिक स्तर, पुणे
२४. लपा कार्यासन, संग्रहार्थ.